

* * *

Aleksander Wielopolski. Próba ustrojowej rekonstrukcji Królestwa Polskiego w latach 1861–1862, red. Lech Mażewski, wyd. II poprawione, Wydawnictwo von Borowiecky, Radzymin 2014, s. 352

Prezentowana publikacja jest trzecią z kolei w cyklu rozpoczętym w 2013 r. poświęconym przemianom prawnym i ustrojowym na ziemiach polskich od roku 1815 do lat sześćdziesiątych XIX w.¹

Choć omawiany tom stanowi drugie wydanie (notabene zmienione i poprawione), to wobec mikroskopijnego nakładu i praktycznej niedostępności na rynku księgarskim wydania pierwszego można go traktować jako faktyczną nowość. Podobnie jak w przypadku dwóch poprzednich prac z cyklu otrzymaliśmy zbiór artykułów (w recenzowanej książce jest ich 25) będący pokłosiem kolejnych konferencji. Wyszły one spod pióra autorów reprezentujących różne, także zagraniczne ośrodki badawcze (m.in. prof. Igor Chri st o f o r o w, Instytut Historii Rosyjskiej Akademii Nauk i Uniwersytet Princeton). Choć rzadko poznajemy ich specjalności, chyba bez zbytecznego ryzyka pomyłki można powiedzieć, że w przeważającej części mamy do czynienia z oglądem przeszłości oczami historyków prawa. Specjalizacja ta określa zainteresowania badawcze i zastosowaną w analizie optykę. I tak w prezentowanym tomie mieszczą się np. artykuły poświęcone ustawie o zbiegowiskach z 8 kwietnia 1861 (Lech Mażewski, Olsztyn), prawnopolitycznym aspektem branki (tenże) czy ustrojowo-politycznemu charakterowi Królestwa Polskiego w latach 1815–1832–1861/1862 (Tomasz Majer, Olsztyn). Pojawienie się w tym kontekście nazwiska Mażewskiego ujawnia istotny wpływ tego historyka prawa na kształt całego przedsięwzięcia i jego znaczący w nim udział. Nieco odmiennie niż w poprzednich tomach znalazło się tu jednak sporo miejsca dla perspektywy nie tylko prawnej, lecz także bardziej politycznej. Bez wątpienia to wpływ wyjątkowej osobowości margrabiego Aleksandra Wielopolskiego oraz efekt coraz silniejszego prawnopolitycznego scalania ziem polskich z imperium rosyjskim. Tak więc w tomie można znaleźć teksty poświęcone stosunkowi Wielopolskiego do Rosji (Konrad Rękas, Lublin) czy do niepodległości Polski (Jan Engelgard, Warszawa). Niemało też tu tekstów dotyczących opinii formułowanych w związku z polityką Wielopolskiego przez jego przeciwników politycznych (Wojciech Turek, Gdańsk) lub kontynuatorów myśli margrabiego (Anna Klimaszewska, Michał Gąłdek, Gdańsk) a wreszcie ostatecznego demon-tażu wszystkich ówczesnych prób reform (Grzegorz Smyk, Lublin). Lektura wszystkich

---

¹ Dwie wcześniejsze prace to *System polityczny, prawo, konstytucja i ustroj Królestwa Polskiego 1815–1830. W przededniu dwusetnej rocznicy powstania unii rosyjsko-polskiej*, red. L. Mażewski, Radzymin 2013, oraz *Przemiany ustrojowe Królestwa Polskiego w latach 1830–1833*, red. idem, Radzymin 2014.

tomów dla historyka *tout court*, którym jestem, jest wyjątkowo pouczająca. Choć jesteśmy z historykami prawa bardzo przecież zbliżeni profesją — przecież tzw. czysta, naukowa historia wywodzi się z historii prawa — to o przeszłości mówimy jednak trochę innym językiem. I tu wypada bić nam się w piersi — język historyków prawa jest niejednokrotnie znacznie bardziej precyzyjny od naszego. Historycy jednak zawsze pytają, czy życie codzienne, obyczaje, cechy psychologiczne wybitnych jednostek i rządzących, praktyka prawa czy wreszcie zgoła jeszcze inne, specyficzne czynniki nie zniekształcają litery prawa tak starannie analizowanej przez jego historyków. Jaki niezamierzony wpływ miało wprowadzane prawo i czy zawsze było to zgodne z intencjami ustawodawców? Czy zawsze ta refleksja towarzyszy historykom prawa, widać w prezentowanym tu cyklu.

Małgorzata Karpińska
Uniwersytet Warszawski
Instytut Historyczny

Stanisław Czerep, *Bitwa pod Łuckiem. Walne starcie zbrojne kampanii 1916 r. na wschodnim teatrze wydarzeń militarnych pierwszej wojny światowej (4 czerwca — 10 lipca 1916 r.)*, Napoleon V, Oświęcim 2014, s. 385

W swojej książce białostocki historyk Stanisław Czerep postawił sobie zadanie wypełnienia istniejącej w polskiej historiografii luki badawczej. Autor bazował głównie na rosyjskim materiale źródłowym opublikowanym w wydawnictwie „Nastupenije Jugo-Zapadnogo fronta w maje–ijunie 1916 goda”¹. Pochodzące z wiedeńskiego Kriegsarchiv źródła austriackie, z których również skorzystał, zaczerpnięte zostały z monografii Rudolfa Jeřábka, „Die Brussilow Offensive 1916. Ein Wendepunkt der Koalitionskriegsführung der Mittelmächte. Unged phil Diss. 2 Bde”². Bezspornie stanowi to pewną wadę pracy, gdyż pominięcie bezpośrednich badań w archiwach austriackich implikuje jednostronność narracji.

Prezentowana monografia została podzielona na sześć rozdziałów, które z kolei składają się z licznych podrozdziałów. Narrację uzupełniają 16 tabel oraz 15 map poglądowych charakteryzujących się wysoką jakością wykonania i czytelnością. Istotną pomoc w lekturze stanowią dwa indeksy — osób oraz geograficzny (w obu zastosowano polski zapis nazwisk i toponimów). Rozdział pierwszy w całości został poświęcony polityczno-gospodarczo-wojskowej sytuacji Imperium Rosyjskiego w okresie bezpośrednio poprzedzającym bitwę pod Łuckiem. Nie zabrakło w nim też kontrowersyjnych tez, np. próby obrony decyzji Mikołaja II o objęciu osobistego dowództwa nad armią (s. 44). W roz-

¹ *Nastupenije Jugo-Zapadnogo fronta w maje–ijunie 1916 goda*, Moskwa 1940.

² R. Jeřábek, *Die Brussilow Offensive 1916. Ein Wendepunkt der Koalitionskriegsführung der Mittelmächte. Unged phil Diss. 2 Bde*, Wien 1982.